

Vaqif YUSIFLI,
filologiya elmləri doktoru

ÜRƏK QOCALMAYIB

Səksən beş yaş tamam olur Əziz Kərimin. Lənkəranın Türəkəran kəndində yaşayan bu qocaman şairi təkcə doğulduğu rayonda deyil, yurdumuzun başqa bölgələrində də tanıyan çoxdu. Təsərrüfatla, məişət məsələləri ilə, ailə qaygıları ilə yüklənsə də, yazı-pozudan qalmır, indiyə qədər iyirniyə yaxın şeir, nəsr kitabları çap olunub. Yaradıcılıq həvəsi bəlkə onu cavan saxlayıb, hər gün yazı masasının arxasındadır. Bir ürəyidir, bir də özü:

**Səni ki, özümə pənah bilirəm,
Arzular eşqinə çalış, ürəyim.
Neçə fitnələrə sənə gərirəm,
Ömrümə yanmağa alış, ürəyim.**

**Yurdunda kişinin yaşayar adı,
Sənə yurd verəcək mətləb-muradı.
Şeirdir, sənətdir qolu-qanadı,
Şeir dünyasına qarış, ürəyim.**

Əziz Kərim poeziyanın bütün janrlarında qələmini sınağıb-qoşmaları, gəraylıları, təcnisləri, bayatıları, dördlülkləri, rübailəri, məsnəviləri, ustadnamələri, qəzəlləri, sonetləri, uşaq şeirləri-hamısında da çalışır ki, nəse təzə söz deyə bilsin. Mövzuları da müxtəlifdir- Azərbaycanı tərənnüm edir, dostluqdan, insana xas olan ən gözəl keyfiyyətlərdən söz açır, ata-anasına da, nəvələrinə də. doğulduğu kəndə, onun təbiətinə, dağlarına nə qədər şeir həsr edib. Kəndindən bir az uzaqlaşan kimi "Kövrək qəlbim odlanır, Sən yadıma düşəndə" deyir. Hiss olunur ki, Əziz Kərim klassik ədəbiyyat, zəngin xalq yaradıcılığına yaxşı bələddir. Onun şeirlərində yaşından irəli gələn ağsaqqal sözü, öyüd-nəsihət ruhu da məhz ustadlardan götürməkdir.

**Bu dünya malına uyma ay Əziz,
Zəhmətdən yorulma, doyma ay Əziz.
Həmişə halaldan al öz payını,
Haramı yaxına qoyma ay Əziz.**

Əziz Kərimin çörəyə aid yüzdən çox şeiri var. Rübailərinin böyük bir qismi çörəyə həsr olunub.

**Çörəksiz bu dünya zülmətdən qara,
Çörəksiz ömrümə vurmayın yara.
Çörəksiz dünyanın gələcək sonu,
Çörəklə dostunu çəkmə sən dara.**

**Şərabdan uzaq dur, meydən kənar gəz,
Heç kəsə ikinci ömür verilməz.
İnsanın həqiqət yolu çörəkdir,
Ona yaranmayıb başqa bir əvəz.**

Əziz Kərimin bu yaşında da sevgilən, məhəbbətdən yazmağı qətiyyətlə təəccüblü deyil. İnsanın özü və bədəni qocalır, amma sevgisi qocalmır. Bu şeirlərdə hicran əzabları da var, vüsal həsrəti də, gözəlin və gözəlliyin tərənnümü də.

**Mən gedirəm, nazlı nigar,
Unui məni-
Unutmadı.**

**Kövrək qəlbi talan etdim,
Təmiz eşqi yalan etdim.
Ona miy ol unut dedim,
Unutmadı.**

Əziz Kərim həm də təbiət aşığıdır. Şeirlərində də təbiətin səsi gəlir-ağacların, çiçəklərin, güllərin, bulaqların, dağların səsi.

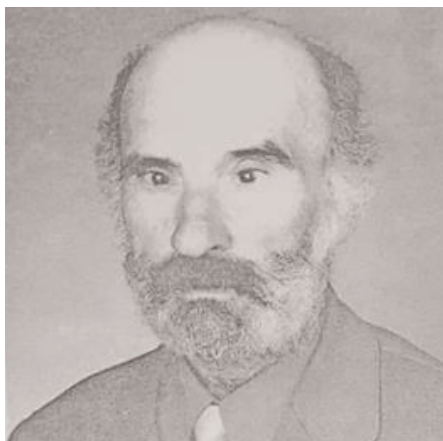
**Dağa qalxdım bahzar çağı,
Güllər mənə salam,-dedi.
Bənövşənin incə tağı,
Mən də hələ varam,-dedi.**

**Yaşıl otlar qalxdı üzə,
Qızıl lələ döndü közə.
Göy çəmənə gəzə-gəzə,
Çəmən:-Oqadan allam,-dedi.**

Başqa bir şeirində:

**Deyirsən dağlara qar yağır yaman,
Zirvələr görünür qar dənizindən.
Bilmirəm nə sən darıxırsan
Ana təbiətin gözəlliyindən.**

**Dağlara qar yağır, qar yağsa əgər,
Görünər gözüme geniş səma tək.
Sən qorx ki tökülə qara buludlar,
Zirvanı buluddan görə bilməyək.**

Bu yaşda gözəli, gözəlliyi, vüsal-hicran məqamlarını belə ürəklə, içdən gələn bir duyğuyla ki şeirə çəkir, burada hər şey eşqin, o ali hissın təmizliyi, müqəddəsliyi həmişə diriliyi, saflığı əsasıdır. "Pak-təmizdir mənim yolum, Dirildəcək bu eşq məni. Yaşamaram əsla sənsiz, Dirildəcək bu eşq məni".

Əziz Kərim üçün bütün hissələrdən, duyğulardan ən önəmlisi onun Vətəninə sonsuz məhəbbətidir. "Adına bağlıdır mənim hər anım, Sənsiz yaşamaram, Azərbaycanım".

Əziz Kərimin "Yeddi oğul gözlərem" romanından söz açmaq istəyirəm. Onun nəsr dili öz təbiiliyi, danışıq dilinə yaxınlığı ilə seçilir. Təbii ki ədəbi dil normalarına əməl edir, hər bir obrazın düşüncə tərzini, xarakterini nəzərə alır. Roman Sovet hakimiyyətinin ilk onilliklərində və Böyük Vətən müharibəsi illərində Azərbaycanın bir kəndində baş verən hadisələrdən söz açır.

Romanın əsas qəhrəmanı İbrahim babadır. "O ağır müharibə illərində İbrahim baba olmasaydı, kəndin körpələri, uşaqları, qocaları-hamısı qırılacaqdı. O müharibə illərində İbrahim babanın yaşı doxsanı haqlamışdı. Ancaq saçaqqalı hələ tamam ağarmamışdı"-bu, ilk təəssürətdir. Roman boyu bu el ağsaqqalının keçdiyi ömür yolunu vərəqləyir, onun o ağır günlərdə insanlara doğru yol-həqiqət, ədalət yolu çağırışlarını eşidir. "İbrahim babanın atası Mir Abbas kişinin tək bir cəzə oblu vardı. O da İbrahimdi. İbrahim elə uşaqlıqdan zirek və zehinli uşaqdı. Mollaxanada mollalar onun əlindən sınıfə girə bilmirdilər. O, "Qurani Kərim"i əzbər bilir, bütün ayələri açmış. Əslinə qalsa, İbrahimin mollalığa əslə həvəsi yoxdu. Onunki əzəldən torpaqla əlləşmək idi. Hələ atasının sağlığında təsərrüfatçılıqda böyük hörmət sahibi olmuşdu. Cavanlıqdan hamıya əl tutar, pay verərmiş". Əlbəttə, müəllif İbrahim babanı təkcə təsərrüfatçı kimi təsvir etmir, onun yaşadığı həyata, mühiyyətə, cəmiyyətə münasibətini də unutmur. "Belə də hökumət olar? Hər il hökumət qururlar? İsraha gün xan-bəylərin mal-mülkünü yığdılar. Biri gəldi dedi bərabərlik yaradırdıq. Xalxın mülkünü aralarında böldülər, indii də deyirlər biz fəhlə-kəndli hökuməti yaradırdıq. Gərək hamı bir işlənsin, bir yesin. O adam ki, işləmir, onu gücnən gərək işlədək. İndi də Şura hökuməti yaradıblar. Deyirlər, kimlər indiyə qədər həlak oluğlar, onlar xalq düşmənləridir. A

bala, onlar da xalqçün, birlikçün, bərabərlikçün vuruşublar"- burada İbrahim babanın açıq-aşkar Şura hökumətinə, onun qayda-qanunlarına etirazı duyulur. Romanın sonrakı fəsillərində görəceyik ki, hətta müharibə illərində də yerli hakimiyyət adamları İbrahim baba kimi namuslu insanları, el ağsaqqalarını incidir, onlara maddi və mənəvi işgəncədən çəkinmirlər. Guya İbrahimin həyatında olan heyvanların sayı kolxozdakından çoxdur. Nəzərə almırlar ki, bu adam vaxtilə mal-dövlətini Şura hökumətinə bağışlayıb, özü də kolxozda yazılıb. O, kənddə böyük hörmət sahibidir, adı çəkildə yerdə qan bağlanır., bir əli kasıb-kusuba tərəf uzanıb, qapısı hamının üzünə açıqdır, neçə-neçə kəşablara heyvan paylayıb. Hər il hökumətə yüz kilo yağ, iki yüz kilo şor, min ədəd yumurta verir. İbrahimin dörd oğlu cəhəddə vuruşur, ikisi qəhrəmanlıqla şəhid olub. Üç oğlu da gedəcək döyüş meydanına. Yaxşı ki, Bahar kimi mənfəi xislətli adamlarla yanaşı, haqqı-ədaləti müdafiə edənlər də varmış... İbrahim babanın özünün isə yeddi oğlu var və müharibə başlananda onların hamısı yetkinlik yaşlarına çatmışdılar. Müəllif bu oğlanların hər birinin fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə çarpdırmağa çalışır. Böyük oblu Yavərə ilk çağırış vərəqəsi gəlir. İbrahim babanın ürəyindən keçir ki, hələ kağızı Yavərə verməsin, amma komissarlığın həyatında gördüyü mənərə onu bu fikrindən daşındırır. Bütün cavanlarda Vətəni qorumaq eşqini görür.

İbrahim baba eşidəndə ki, iki oğlu Yaşarla Oktay da sevdalılardı, onların da könlünü qırır, atalıq vəzifəsini yerinə yetirib elçiliyə gəlir, Oqtayla Fəxriyyəni, Yaşarla Zülfünazı sevirir. Bu elçilik prosesini Əziz Kərim bütün tərəffüatı ilə nəql edir, el adətinin bütün məqəmlərini təsvir edir.

Romanda obrazların bir-birilə münasibətlərini açıqlayan konfliktin şəxələri baş verən hadisələrin gərginliyindən irəli gəlir. Müəllif mənfəi qüvvələrin güclü, Şər xislətini təsvir edir. Xüsusilə, Bahar deyilən qadın İbrahim babanı el içində biabır etmək üçün hər cür alçaqlığa el atır. Və hamını inandırır. O, İbrahim babanın maskasını düzəldir, Gəlini Kəmələnin yorğanına hücüm edir və Kəmələ də elə bilir ki, bu halı salan İbrahim babadır. Və bundan sonra İbrahim baba daşqalaq olunur, hamı ona tüpürür, məzarına daş atırlar. Beləliklə, namuslu bir insan, el ağsaqqalı ona qurulan fitnənin qurbanı olur.

Əlbəttə, belə bir situasiya ilə razılaşmaq çətindir. Müəllif başqa yol da seçə bilərdi. Doğrudur, İbrahim babanın gəlininə atılan böhtanın da yalan olduğu üzə çıxır. Amma İbrahim babaya böhtan atan onun məzarını daşqalaq edən adamlar cəzasız qalırlar.

Romanın sonuncu səhifəsində müəllif İbrahim babanı böhtan yükündən xilas edir, əsil həqiqəti üzə çıxarır. "Mən bir lopatka, bir külüng götürdüm, qəbiristanlığa gəldim. İbrahim babanın məzarı üstə mamır bağlamış daşları təmizləməyə başladım. Məni burda qan-tər içində gəbörən hər kəs soruşdu:-Əziz baba, sənin tək-tənha bu daş-qayayla nə işin?-Balalar, cavanlar, bilin, bu daş-qaya deyil. Hamının oduna yanan, hamıya əl tutan, hamıya çörək verən və cəbhəyə yeddi oğul göndərən, yeddi qəhrəman oğul atası İbrahim babanın məzarıdır. O vaxt məkrli, xain insanlar onu nahaqdan şəhid etdilər"- əlbəttə, gec də olsa, həqiqət üzə çıxır.

Əziz Kərimin 85 yaş tamam olur və kənddə yaşayan, qaynar ədəbi mühitdən uzaq olan bu ağsaqqal söz adamına yaradıcılığında uğurlar arzulayaq. Söhbətimizi onun "Bilin" şeirindən bu dörd misra ilə bitirək:

**Damarlarımda axan bu qanımlar
Babalardan axıub, gəlib mənəcən.
Olubdur şöhrətim, olubdur şanımlar,
Ürəyim, varlığım Vətəndir, Vətən.**